

עניינים תוכן

3.....	מבוא
7.....	פרק 1- השפעת התקשורת על פעילות הממשל
11.....	פרק 2 : השפעת הממשל על התקשורת
15.....	פרק 3 – מקרה בוחרן : התמודדות עם הפגנות ברצועת עזה
22.....	סיכום
25.....	ביבליוגרפיה

מבוא

הממשל הדמוקרטי בישראל עמד בפני החלטות קשות, אם זה החלטות פנים, אך בעיקר בפני החלטות חוץ גורליות – הסכם אוסלו 1993, התנתקות 2005, מבצע צוק איתן 2014, מלחמת לבנון השנייה 2006 – ועוד. כל החלטות הללו נבעו מתוך שיקולים פנימיים ולעיתים גם לחצים ציבוריים.

במדינת ישראל מתקיימת דמוקרטיה מתוקנת, ועל כן התקשורת היא בלתי תלויה ומשוכללת, אך לאור הקשיים בקבלת החלטות חוץ הרוח גורל, חוקרים רבים רצו לבחון את מנגנון קבלת ההחלטות של מדינת ישראל ועד כמה הוא תלוי בסיקורי התקשורת (כץ, 1997).

אמות המידה הנהוגות בדמוקרטיה הן: לגיטימיות המשטר, אפקטיביות המערכת הפוליטית, מידת הסכמה בחברה, קיומם של שסעים עמוקים וחופפים, שיתוף פעולה מצד אליטות, מידת הקיטוב הפוליטי-אידיאולוגי- מפלגתי, רמת הפיתוח במדינה ופערים סוציו-אקונומיים-כלכליים, קיומה או אי קיומה של תרבות פוליטית דמוקרטית, עומס המשברים על המערכת הפוליטית ופתרון, מרכזיות סוגיית הביטחון, הממסד החוקתי מוסדי, שיטת הבחירות וחופש לעיתונאות- חופש המידע (Jack, 2007).

האנשים אשר מקיימים את מערכת היחסים בין הדמוקרטיה לתקשורת, הינם העיתונאים מצידה של התקשורת והפוליטיקאים מצדה של הדמוקרטיה. התקשורת הינה מרכזית ביצירת שיח ומרחב ציבורי, ועל כן משפיעה על יצירת דעות ומגבשת רעיונות חדשים, ומציפה עולות חברתיים או שחיתות ממשלתית. (נוברגר, 2015)

בעבודת מחקר זו ארצה לבדוק את השפעתה של התקשורת על בסיס החלטות הממשל בכל הנוגע למדיניות חוץ.

שאלת המחקר –

באיזה מידה סיקורי התקשורת משפיעים על תהליך קבלת החלטות במדיניות חוץ במדינת ישראל?

מקרה בוחן: אירוע ההפגנות האלימות ברצועת עזה שכונו בשם – "צעדת השיבה" במהלך חודשים מרץ – מאי 2018 והסתיימו ביום הנכבה (15/05/2018).

בחרתי בשאלת מחקר זו מאחר והתקשורת בימנו היא דומיננטית הרבה יותר מבעבר, בעיקר בגלל אמצעים טכנולוגיים מתקדמים, וברצוני להבין מהו כוחה של התקשורת על החלטות ממשלתיות חשובות – לדעתי נכון לבדוק תקופה בה התקשורת ואמצעי הטכנולוגיה הם מאוד מתקדמים, ובתקופה בה התקשורת נתפסת בעיני הציבור "כשמאלנית" ואנטי ממסדית, וכיצד העובדה הזו משפיעה על סיקורי התקשורת ולבסוף על החלטות הממשלה.

בחרתי באירוע הביטחוני – הפגנות "צעדת השיבה" ברצועת עזה, מאחר ואירוע זה הוא אמנם ממושך, אך יחסית קצר וניתן לבדוק את ההשלכות המידיות שיש לסיקורי התקשורת על תהליך קבלת החלטות של הממשלה בהקשר לאירוע זה. נוסף על כך, האירוע לא מתרחש מידי יום אלא רק בימי שישי או ביום הנכבה (15/05/2018) ויש לו שתי קצוות של שיאים. כמו כן, האירוע סוקר בהרחבה בעיתונות הכתובה ובתקשורת, באופן כזה שזעזע את ציבור הקוראים, תמונות גרפיות קשות, תיאורים מילוליים של נפגעים, עיתונאים ופוליטיקאים.

כמו כן, באופן מידי "צעדת השיבה" הובילה למהלך מדיני בין ישראל לחמאס. לדעתי אירוע בעצימות כזו שמציג נפגעים בעיקר מן הצד הפלסטיני יכול להראות כיצד סיקורי התקשורת, השפיעה על השיח הציבורי בעזרת תיאורים גרפיים ומילוליים, ובכך השפיעו על מקבלי ההחלטות, שגם היו חשופים לסיקורים אלו. כמו כן, עיתונאים רבים הביעו אתם דעתם לאחר ההפגנות האלימות, ומה לדעתם נכון יותר לעשות, הייתה ביקורת כלפי הגורמים הביטחוניים וגם כלפי חיילים, הוגשו עתירות לבג"ץ ונוצר הד רב בקרב העולם שיצר משברים מדיניים מול מדינות אירופה, תורכיה ומדינות ערב.

בספרו של דן כספי, מציג מספר מטפורות שלדעתו מדמות את תפקיד התקשורת במדינה דמוקרטית מתוקנת. מטפורות אלו מצוינות להבנת יחסי הכוחות בין הניצים. התקשורת עוזרת לאדם להביט אל עצמו בראי ולראות את פרצופו – כחלק מהכרה עצמית והכרת החברה בה הוא חי. האדם מעוניין להכיר את עצמו ואת סביבתו כמה שיותר, ועל כן תפקיד זה חשוב. מטפורה נוספת מוכרת – התקשורת היא "כלב השמירה של הדמוקרטיה" – מדובר על יחסי כוחות ועימות המתקיימים בין הממסד הדמוקרטי לבין גופי התקשורת, עימות זה חייב להתקיים במדינה דמוקרטית מתוקנת, מאחר והוא מאזן את כוחו האחד של השני. התקשורת מבקרת את הממסד, ומתריעה לציבור על עוולות או שחיתות בקרב הממשל, בצורה כזו ממלאים אמצעי התקשורת חלק חיוני במימוש הרוח הדמוקרטית, וטבעי זה שהתקשורת תרבה בביקורת שלילית כלפי הממסד, כי זה הרי תפקידם וחובתם כלפי הציבור (כספי, 2010).

התקשורת מתפקדת גם כמעצבת דמותו של הממשל – מטבע לשון זה מוכר מספרו של קרל דויטש משנות ה-60. הרעיון הוא כי מדינה הינה גוף ביולוגי, והתקשורת בגוף זה היא מערכת העצבים של הגוף, ולכן תפקידה במדינה דמוקרטית הוא קריטי. אמצעי התקשורת מבטיחים שילוב של דעות שוליים, וקהילות שונות בחברה בשיח הציבורי וכך גם במפה הפוליטית. התקשורת מעבירה מידע לאו דווקא חיובי, אך חיוני לקיום מדינה בצורה נאותה וללא אפליה. זהו תפקיד בעל עוצמה רבה, שבו יש אחריות רבה על כתפייה את התקשורת, מאחר והיא מאפשרת חיים ליברלים ומודרניים שבהם גם ליחידים יש אפשרות להביע דעה (כספי, רבינא, קליין, 2011).

מטפורה נוספת – "זירת עימותים" – התקשורת מדומה לצומת בין חלקיה השונים של החברה. והיא חיונית למימוש עקרונות דמוקרטים של הידברות בין הממשל לציבור, ובין הציבור לממשל. התקשורת היא זירה של קולות, והיא מחויבת לספק זירה זו. ברור, כי בשל היותה גורם מתוודך, צוברת התקשורת כוח רב, ולכן עליה לשמור על נטרליות על מנת לקיים את תפקידה כראוי. עם זאת, דימוי התקשורת בחברה לעיתים מצטייר כמחרחר ריבים ומדון (כספי, רבינא, קליין, 2011).

ישנם תפיסות שונות לגבי תפקידה של התקשורת, התפיסות הללו מגולמים במודלים השונים של יחסי הכוחות, אגע בזה בהמשך הפרק. כמו כן, תפקיד התקשורת במדינה דמוקרטית.

התקשורת אחראית, כמידת יכולתה ליצור אינטגרציה חברתית, ללכד את החברה, או לפורר אותה בהתאם לצורך בשינוי חברתי. עם זאת, חוקרים סבורים כי לאחר המהפכה התעשייתית, התקשורת הייתה גורם מבודד, שמייצר חברה שחיה מאחורי הטלוויזיה, אך אחרים סבורים, כי השהיה מול הטלוויזיה ליכדה את המשפחה והרח